

СОЦІАЛЬНА ФІЛОСОФІЯ

УДК 141.32(430)''19''К.Ясперс:111.11:159.947.2

ВІДПОВІДАЛЬНЕ ЗДІЙСНЕННЯ ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-ТРАНСЦЕНДЕНТНОГО ВИМІРУ ОСОБИ У ФІЛОСОФІЇ К. ЯСПЕРСА

Оксана Сарабун

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, Україна,
e-mail: oksana.sarabun@gmail.com*

Проаналізовано переконання К. Ясперса в тому, що в надрах глибинного взаємозв'язку між екзистенцією і трансценденцією знаходяться джерела становлення концепту особової відповідальності. Встановлено, що зміст відповідальності не вичерпується ступенем зобов'язання щодо інших чи нормативним регулюванням дій, а обумовлюється способом відношення до трансцендентного, тобто мірою піклування про значимих інших. Доведено, що відповідальність є відповідністю внутрішньо обґрунтованому критерію автентичного становлення, що є наслідком взаємодії рефлексивного самоусвідомлення та екзистенційного самоздійснення.

Ключові слова: проблематичний розум, світовий порядок, екзистенція, трансценденція, всеохопне, шифри трансценденції, особова відповідальність.

Рефлексія К. Ясперса над природою та сутністю особи зумовлена новими викликами, з якими вона зіткнулася у ХХ ст. Зокрема, внаслідок відмежування від ідеї світового порядку, виявилось дві крайнощі: одні тріумфували в усвідомленні звільненого життя, інші звинувачували дух у зраді Логосу. У просторі становлення індивіда не залишалося нічого стабільного та безсумнівного. Він переживав відчуття безпорадності через те, що його вплив на дійсність був обмежений порівняно з можливостями, що мислились абстрактно. Особа постала розкладеним на окремі функції існуванням, втратила свою історичну самотність та здатність говорити від імені власної цілісності, натомість мислила себе як "ми". Індивід діє як ефективна виробнича одиниця, що прагне тривіальної насолоди та віддає перевагу знанням і діям, а не роздумам про сенс, контрольованості, а не почуттям. Коли окрема людина сприймається як випадок із мільйона інших випадків, то їй немає жодного сенсу надавати серйозного значення своїй діяльності та нести за неї відповідальність [4; 6]. Тому, **метою** нашої статті є спроба розкрити зміст концепту відповідальності як модусу вільного самоздійснення особи через спосіб відношення екзистенції до трансцендентного.

Інтерпретуючи філософський здобуток К. Ясперса, ми вкотре пересвідчуємося, що відкидаючи догматизм і скептицизм, екзистенціалізм не пропонує довершеної формули

розуміння людини, а вказує шлях, на якому вона може здійснити своє призначення у відповідальному соціумі та зрозуміти інших. Особливо актуальним є віддуння цих положень німецького екзистенціаліста в становленні сучасної України, котра активно шукає вихід із ситуації, коли “існує лиш безкінечна круговерть, що полягає у взаємному обмані й самообмані посередництвом ідеологій” [11, с. 296]. Екзистенційна філософія не є діяльністю чистого, абсолютного розуму чи інтелектуальної інтуїції, вона – проблемний розум. Відкидаючи все необхідне, універсальне та загальнозначиме знання, вона містить невизначеність, сумнів, рішення, вибір та є філософією можливого. Екзистенціалізм не є втіленням простої пізнавальної цікавості – це філософія, яка є умовою оволодіння собою. Вона не є лише спогляданням та не зводиться тільки до пізнання, адже особа не може бути незацікавленим спостерігачем себе. Відсторонене споглядання можливе у випадку природничих наук. Екзистенціалізм демонструє, що людині не віднайти надійної опори ні в собі, ні поза собою. Проте, її покликання – це безупинна праця, боротьба та прийняття рішень на свій страх і ризик та під власну відповідальність. Це дуже неспокійна перспектива, тому більшість ховаються від неї. Але філософія має пробуджувати людину до дійсності, зривати покрив безпеки, залучати до повсякденних турбот та зусиль. Тому екзистенціалізм відмовляється давати людині беззаперечні гарантії, але з іншого боку, він не паралізує і не штовхає до бездіяльності, пророкуючи крах всіх її ініціатив. Навпаки спонукає обирати залежно від обставин найбільш продуктивним способом, обґрунтовуючи власні критерії вибору, які би щоразу зменшували кількість помилок. Екзистенціалізм не є сукупністю догматичних положень, “а зусиллям щодо звільнення і запрошенням до свободи та відповідального вибору” [1, с. 361].

У плані екзистенції, людина постає перед нами як духовна істота, яка свobodно вирішує, ким їй бути. Вона не належить лише до природного процесу, котрий є безупинним повторенням незмінного та неусвідомленого. Не зводячи себе до існуючого буття, особа невід’ємна від усвідомлення свого існування, що є незавершуване. Екзистенція – “глибинний, абсолютно неповторний та інтимний спосіб людського існування” [7, с. 15]. Вона позначає людину не як “предмет” чи “об’єкт”, а як процесуальний спосіб буття в його самобутності й унікальності. Першу яскраву нагоду пересвідчитися в тому, чим є екзистенція, К. Ясперс отримав у своїй психотерапевтичній практиці, в процесі якої помітив, що ефективне лікування душевнохворого пацієнта можливе, якщо припинити ставитися до нього як до об’єкта дослідження, натомість сприйняти його як особу, що має певну проблему. Оскільки екзистенція не може розглядатися на рівні предметного схоплення, вона не є ні емпіричне суще, ні “свідомість взагалі”, натомість, “екзистенція є свобода. Саме в свободі бере початок буття самості” [3, с. 14–15].

Новаторство підходу К. Ясперса до тлумачення екзистенції полягає у співвіднесенні її із трансценденцією, адже відстоюючи свою сутність, особа неухильно наближається до межі, якою і є її власна трансцендентність. Як зазначає Є. Андрос: “весь універсум людського буття, світу людини пронизаний саме незвідністю до будь-яких форм уречевлення... Через це єдиним прийнятним способом виживання для людини від самого початку стало трансцендування, вихід за межі усталених, уречевлених форм та власного Я, постійний вихід за межі сущого” [2, с. 36]. Лише в кризових ситуаціях, які відзначаються нестійкістю та суперечливістю, відбувається усвідомлення своїх справжніх можливостей [14]. Тільки переживання та подолання пограничних станів боротьби, провини, страждання, краху, смерті,

“прояснює екзистенцію” та відкриває дорогу до поєднання людини з трансценденцією: “трансценденція, по суті справи, служить єдиним гарантом автентичності людського буття. Без трансценденції немає екзистенції” [8, с. 23]. Трансценденція – це вихід за власні межі в пограничній ситуації, котра ставить особу перед фактом її кінечності. Існують різні шляхи прояву трансценденції в нашому існуванні. Насамперед, людина стає собою, коли починає діяти, тоді справа, в котрій вона живе, прояснює нам її зміст. Також ми пізнаємо особу у прагненні до внутрішнього глибинного зв’язку з неповторним іншим або ж у стремлінні до філософування, як свідомого “схоплення” божественного у світі. Якщо на цьому шляху відсутня напруга “межової ситуації”, то це дорога обману, на якій при вдаваному подоланні проблем лише усувається час. Відношення до трансцендентного дає людині можливість вийти за межі предметного і суб’єктивного, при цьому не обмежуючи себе об’єктивними дефініціями.

Для того, щоб відстежити дислокацію трансценденції в нашому існуванні, слід звернутися до Ясперсового концепту всеохопного, котрий розкриває його бачення світобудови. Філософ вважає, що її компонентами є світ фізичних речей, екзистенція та трансценденція. Якщо екзистенція контактує зі світом безпосередньо, без участі трансценденції, то він постає для неї як абстракція, як втілення “свідомості взагалі”. Натомість, коли екзистенція мислить себе зв’язною ланкою між світом і трансценденцією, то вона тим самим уможливує своє власне людське буття, яке, маючи двояку природу, належить і світу, і трансценденції. Як зазначає К. Ясперс, “дійсним є те, що охоплює нас (das Umgreifende) чи, походячи з нього, в ньому проявляється. Всеохопне виявляє себе в колі” [10, с. 86]. Якщо коло розмикається і в результаті від нього відособлюються суб’єкт і об’єкт, то тим самим дійсність втрачається. При розпаданні всеохопного, яке вирішувало питання про сенс всього часткового і кінечного, “виникає рух в безпідставність і безцільність, несамовите впадання в безмежність ніщо” [10, с. 87]. Тобто, коло всеохопного неможливо розмикати без його руйнації, натомість треба постійно розширювати його окружність шляхом проникнення в глибини розуміння історичності.

Особа прагне до трансценденції, оскільки не є самодостатня: “людина завжди більша від того, що вона знає про себе. Вона не однакова у всіх випадках, вона є шлях; не тільки існування, встановлене як перебування, але і можливість, що міститься в ньому, що дарована свободою, виходячи з котрої людина в своїй фактичній дії вирішує, що вона є” [11, с. 378]. Людина – це постійне проривання через свою пасивність. Вона є шляхом до себе крізь себе. Лише в протистоянні собі та через спосіб проникнення в себе, людина здатна завоювати себе через власне подолання. У глибинах своєї сутності особа завжди розщеплена, адже вона існує тоді, коли для неї завжди наявна інша можливість. Людина – суцільна можливість, котра відкрита в рішучості свого свobodного буття. У процесі самопізнання людина віднаходить те, що є більше, ніж вона сама. Метою глибинного зв’язку особи з трансценденцією, як автентичним буттям, є шанс віднайти її персональну незалежність.

Екзистенція існує за участю того, що є подарована собі трансценденцією: “як екзистенція я існую, знаючи, що я не існую посередництвом самого себе в моєму рішенні, але буття-посередництвом-мене є подароване мені в моїй свободі” [13, с. 428]. Трансценденція – це буття, що охоплює нас, але може себе виявити лише в екзистенційних актах. Вона не є самостійною остаточною дійсністю, а певною сіткою смислових комунікативних взаємодій. Трансценденція є буттям принципово відмінним від нашого, ми не можемо проникнути в нього, але при цьому маємо до нього безпосереднє відношення, адже засновуємось на

ньому. Трансценденція не зводиться до світу, який сам по собі є абстрактною ідеєю, при цьому вона промовляє до нас через буття у світі, котрий здатен рухатись за свої межі [6].

Трансценденція є джерелом історичних зв'язків, адже маючи стосунок до кожної екзистенції, вона містить в собі унікальність їх усіх. Як свідчить досвід, буттєві істини відкриваються для нас тільки в часовому вимірі, у схопленні зникаючих явищ, тому “як одиничний кожен із нас приходить до кінця свого життя, не дізнавшись, що власне є” [13, с. 496]. Творячи своїм життям історію в теперішньому, ми спрямовані до трансценденції, котра є джерелом нашої свободи та звершує наш порив до вічних істин, через “знищення” теперішнього часу. Історична істина є процесом її безупинного становлення. У своєму відношенні до трансцендентного, вона повсякчас зникає в момент, коли вважається визначеною і зафіксованою.

Попри те, що трансцендентне перевершує предметну дійсність, воно не є “над нами”, тобто визначається не у вертикальному, а в горизонтальному вимірі та існує “посеред нас”, хоча й не може бути наочним. Тому, шлях до трансценденції – це завжди особове прагнення віднайти її та почути. Відтак, К. Ясперс пропонує можливі способи схоплення трансцендентного, які на його думку, проявляються у своєрідних “шифрах трансценденції”. Оскільки трансценденція не дана в явищах, то її слід “вмислювати” у предметне: “предмети у світі немов стають мовою трансценденції, все буття світу постає як “зашифроване письмо” [8, с. 75]. Шифр не може бути зрозумілий як знак, тому що не позначає того, що є безпосередньо доступне і до чого він би відсилав. Знак – це значення іншого, що піддається визначенню, шифр, натомість, зосереджує в собі те, що існує лише в нас самих. Шифр відрізняється і від символу, котрий позначає дещо в наочній повноті, де поєднані в одне значення й означуване. Символ – представник іншого. Його значення є в ньому самому, а не в паралелі, яка виявляє нам ідентичність речі та символу, що його відображає. “Що може бути шифром? Все, що існує, що твориться людиною, – відповідає Ясперс, – реальність, уявлення, фантазія, зміст думок” [8, с. 77]. При цьому, немає об'єктивного нейтрального розуміння шифрів. Їхній зміст може бути осягнений тільки тим, хто “живе в ньому” і, як наслідок, тлумачить на основі вихідного досвіду, міфів й одкровення чи філософських рефлексій.

У надрах глибинного взаємозв'язку між екзистенцією і трансценденцією ми знаходимо джерела становлення концепту особової відповідальності. Йдеться про те, що, оскільки, немає спроможності осягти трансценденцію розумом, а дії екзистенції у предметному світі нічим не обумовлені, окрім трансценденції, то вони не можуть бути визначені природною чи морально-духовною необхідністю, яка б чітко була продиктована обов'язком у формі категоричного імперативу. На противагу цьому, зв'язок екзистенції та трансценденції безпосередній, тому йдеться не про природну чи моральну необхідність діяти певним чином, а про особово означену відповідальність. Вона свідчить про те, що ми діємо визначеним способом, бо не маємо жодної змоги вчинити інакше, адже ми є тими, ким є. Як зазначає К. Ясперс, трансцендентність дає можливість нашій свободі здійснитися, бо остання протистоїть послуху, повинності чи доцільності і є “звільненням від усякого примусу, волінням, яке несе в собі трансцендентну повинність” [13, с. 494].

Аналізуючи філософську позицію К. Ясперса, відзначимо, що екзистенція та свобода є для нього тотожними концептами. При цьому, так само як екзистенція не може бути сталим об'єктом наукового пізнання, так і свободу неможливо віднайти у предметному

світі: “свобода, згідно з К. Ясперсом, досягається тільки шляхом зв’язку з трансцендентним, по-іншому кажучи, з Богом” [8, с. 28]. Свобода не може бути предметом теоретичного пізнання, будучи межею останнього. Немає змоги аналізувати її з позиції всезагальності її природи. Джерелом свободи також не є приватний егоїстичний інтерес емпіричного індивіда. “Свобода як атрибут екзистенції виходить за межі іманентного світу – не тільки природного, але й морального – і дотикається до трансцендентного” [3, с. 15]. Або, інакше кажучи, “посередництвом свободи я хоча і досягаю точки незалежності від всього світу, але саме завдяки усвідомленню радикальної зв’язаності із трансценденцією” [13, с. 451]. Якщо свобода екзистенції сприймається як дар трансценденції, тоді вона стає ядром всіх можливостей людини та веде до їх єдності. Фактичне ж звільнення людини невід’ємне від вихідного усвідомлення своєї спроможності бути вільним. Умовою зростаючої свободи є постійний ризик у правильності інтерпретацій “голосу Божого”, адже свобода, котра полягала б у зрозумілому й однозначному знанні необхідного, ніколи не буває повною. Шлях до свободи – це набуття “людської подобі” у процесі подолання труднощів та переживання невдач. У дійсності людина вільна як “можлива екзистенція”, яку неухильно супроводжує усвідомлення серйозності своєї рішучості, а з іншого боку – переслідує байдужість перед лицем життєвого вибору [12].

Умови для здійснення свободної екзистенції формує відповідальність, яка забезпечує нас від догматизації істини, котра, абсолютизуючись, втілюється в об’єктивних гарантіях інститутів. Як зауважує К. Ясперс, для людини завжди значною є спокуса відмови від відповідальності через констатацію: “такий вже я є!” Але “таке-вже-буття” (Nun-einmal-so-Sein)... [дозволяє]... з допомогою виверту уявного пізнання ухилитися від своєї відповідальності, для того щоб пасивно втонути в такому бутті (Sosein) своєї нищоті чи своєї пристрасті” [10, с. 114]. Не поділяючи змісту кантівського категоричного імперативу, К. Ясперс обґрунтовує потребу особової відповідальності, в процесі чого виникають труднощі, зумовлені, насамперед, пошуком критерію, який би відмежовував свободне самоздійснення та індивідуальне свавілля особи.

Екзистенція не обмежується своїм визначенням часової послідовності переживань. У її межах важливо не лише пам’ятати про те, що ще не забуто, але і відстежувати зумовленість попередніх та наступних їм подій, котрі не виникають довільно. Екзистенція свідчить про зв’язаність всього у житті, де немає нічого випадкового і за все, що стало дійсністю треба відповідати. Відтак, зауважимо, що визначення екзистенції не зводиться до “тут і тепер” буття, воно прояснюється як відповідальна тяглість подієвості, що дає можливість крізь її призму аналізувати специфіку історичного простору. Концептом відповідальності людське буття зв’язується у цілісність, адже “жити одним днем – ознака суто природного життя” [10, с. 118]. Екзистенція ж протистоїть безпідставному перебуванню, що розчиняється в безкінечній тривалості. Вона є сприйняттям істини у часовому обліку минулого, теперішнього та майбутнього, коли заглиблення в інтерпретацію минулого наближає до вічності, а воля до відповідального здійснення теперішніх рішень фокусується на майбутньому.

Відповідальність повинна мати вимір індивідуального досвіду в його часовій безперервності: “потрібно знову пережити самому те, що вже було пережите, якщо воно має бути в нас істинним і дійсним” [10, с. 115], адже кожна істина є одиничною, неповторюваною та непридатною для наслідування. Вона здійснюється лише у часовій відповідальній комунікації. Минуле, як простір нашої зрозумілості перед собою, не існує

лише за рахунок того, що воно свого часу відбулося чи колись уже було почуте, його потрібно актуалізувати тепер. Воно утримується при бутті лише завдяки свободі його відповідального засвоєння, адже “тільки для тривіального реалізму мертві загинули” [10, с. 119]. Наше завдання – робити їх присутніми в дискурсі порозуміння для конструювання правдивої історичної пам’яті, котра складає сутність нашої екзистенції. Тому В. Гьосле з усією відповідальністю твердить, що “Європа без України – це зрада того, що вже відбулося” [5, с. 9]. Безвідповідальність у ставленні до збереження історичної пам’яті є злочином проти духа. Те, що було раніше, необхідно промислювати, проникаючи у специфіку його історичної ситуації, тобто в світоглядні стани та предметну зумовленість вибору [9]. Розуміння – не лише інтелектуальне прозріння, а насамперед результат внутрішньої роботи душі як наслідок власного самоздійснення. Проте остаточною запорукою достовірного засвоєння минулого досвіду є трансценденція, як своєрідна кінцева інстанція, якою не може володіти окрема людина, народ чи людство в цілому. Саме в її межах померлі стають нашими сучасниками, коли кризові стани їхнього буття ми сприймаємо як власні.

Підсумовуючи, варто зазначити, що філософія К. Ясперса фіксує кризові самовідчуження особи ХХ ст., у яких значною мірою впізнаємо світоглядні настанови нашої сучасності. Йдеться про стан, в якому людина втратила віру в можливість універсально облаштувати своє життя якнайкраще й усвідомила, що за власне існування відповідальність потрібно нести індивідуально. Натомість, треба протистояти ситуації, в якій численні суспільні інстанції перекладають тягар рішення одні на інших, демонструючи при цьому, що немає змоги персонально вирішувати життєво важливі питання. І сьогодні моделюються численні ситуації, в яких “кожна людина – лиш коліщатко, вона тільки бере участь в рішенні, але не вирішує насправді” [11, с. 334]. Якщо ж раптом індивід, що не здатен протиставити себе загальному порядку існування, отримує владу, то, найчастіше, виявляючись неготовим до цього, він здатен використовувати її лише у власних інтересах або відсторонено, відповідно до теорій.

Особливо актуально звучить ця позиція сьогодні, коли сутність нашої суспільної кризи корениться в недостатці довіри до інститутів, коли вона втрачена стосовно посад чи професій. Наштовхуючись на насилля в бутті існуючого порядку, український громадянин спостерігає відсутність відповідальності як джерело несправедливості та беззмістовності державної системи. Безвідповідальність породжується байдужістю замкненого позачасового простору ізольованого існування, адже “почуття відповідальності, властиве лише тому, хто у світі є собою і вважає себе винним у тому, що відбувається, якщо він не зробив того, що було в його силах, щоби потурбуватися про те, що мало б відбутися” [11, с. 342]. Сьогодні є великий страх перед загостреною можливістю втрати нашої свободи, котра виявляється в боротьбі за очевидну істину людської гідності. У такій ситуації “анонімна ворожість до свободи перетворює духовну боротьбу в спотворену духовність інквізиції: ігноруючи самотуття там, де вона не може нанести йому удар, відступаючи повсюди, де їй довелось би виступити відкрито, вона користується будь-якою можливістю, щоб напасти на існування самотуття чи знищити його вироком публічної влади” [11, с. 391].

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аббаньяно Н. Структура экзистенции. Введение в экзистенциализм. Позитивный экзистенциализм и другие работы / Н. Аббаньяно. – СПб. : Алетейя, 1998. – 506 с.

2. Андрос Є. Інтелект у структурі людського буття / Є. Андрос. – К. : СтилоС, 2010. – 357 с.
3. Гайденко П. Человек и история в экзистенциальной философии Карла Ясперса / П. Гайденко // Ясперс К. Смысл и назначение истории. – М. : Республика, 1994. – С. 5–26.
4. Горгота О.Б. Методологія історико-філософського дослідження: від раціоналістичного монізму Г. Гегеля до комунікативного плюралізму К. Ясперса : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : 09.00.05 “Історія філософії” / О.Б. Горгота. – К. : КНУ ім. Тараса Шевченка, 2007. – 17 с.
5. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі / В. Гьосле. – К. : Лібра, 2003. – 248 с.
6. Демченко Л. Особенности соотношения экзистенции и трансценденции в философии Карла Ясперса / Л. Демченко, Е. Карпеева, Ю. Осипова // Вестник Оренбургского государственного университета – 2005. – №7. – С. 20–28.
7. Перов Ю. Проект философской истории философии Карла Ясперса / Ю. Перов // Ясперс К. Всемирная история философии. Введение. – СПб. : Наука, 2000. – С. 5–50.
8. Типсина А. Немецкий экзистенциализм и религия / А. Типсина. – Л. : Изд-во Ленинградского университета, 1990. – 152 с.
9. Ясперс К. Вопрос о виновности. О политической ответственности Германии / К. Ясперс. – М. : Прогресс, 1999. – 146 с.
10. Ясперс К. Всемирная история философии. Введение / К. Ясперс. – СПб. : Наука, 2000. – 272 с.
11. Ясперс К. Духовная ситуация времени // Ясперс К. Смысл и назначение истории / К. Ясперс. – М. : Республика, 1994. – С. 287–418.
12. Ясперс К. Философия. Кн. I–III. Книга II. Просветление экзистенции / К. Ясперс. – М. : Канон+ РООИ Реабилитация, 2012. – 448 с.
13. Ясперс К. Философская вера / К. Ясперс // Смысл и назначение истории. – М. : Республика, 1994. – С. 418–527.
14. Яцик І.С. Гранична ситуація екзистенції вчинку: повнота екзистенції у філософії Ніколо Аббаньяно та “людина на межі” Карла Ясперса : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філософ. наук : спец 09.00.05. “Історія філософії” / І.С. Яцик. – К. : КНУ ім. Т. Шевченка, 2009. – 20 с.

THE RESPONSIBLE IMPLEMENTATION OF EXISTENTIALLY- TRANSCENDENTAL DIMENSION OF THE PERSON IN THE PHILOSOPHY OF K. JASPERS

Oksana Sarabun

*Ivan Franko National University of Lviv,
Universytetska str, 1, Lviv, 79000, Ukraine,
e-mail: oksana.sarabun@gmail.com*

K. Jaspers reflection on the nature and on the person essence is caused by the new challenges that were faced in the twentieth century. In particular, as a result of separating the the idea of a world order, two extremes were turned: some were cheered in recognizing of liberated life, others

accused of treason the spirit of the Logos. The individual experienced a sense of helplessness because of his impact on reality was limited compared with the opportunities that were thought abstract. The person appeared decomposed into separate functions of existence, thus losing its historical identity and the ability to speak on behalf of their own integrity instead imagine himself as «we». When an individual is perceived as a case with a million other cases, then he makes no sense to give much importance to his or her action and be responsible for it.

From the standpoint of Karl Jaspers existence can not be considered at the substantive grip, it is neither empirical being, or «consciousness in general» instead existential is freedom. The innovation of Karl Jaspers approach to the interpretation of existence is correlated with transcendence, because defending its essence, a person is steadily approaching to the limit, which is its own transcendence. There are available different ways of manifestation of transcendence in our existence: the human becomes himself, when he or she begins to act, while an action, in which she or he lives, clarifies its meaning to us; person can be known in the pursuit of deep inner connection with other unique; also manifests itself in individual aspiration to philosophizing as conscious «grip» the divine in the world. In order to track the deployment of transcendence in our existence we should refer to the Jaspers concept of comprehensive (das Umgreifende), which reveals his vision of the universe. Namely, its components is a world of physical things, existence and transcendence. As K. Jaspers noted, «comprehensive finds himself in a circle» and if the circle is opened, the result of this is the insulation between subject and object, thereby reality is lost.

Understanding the nature of transcendence from the perspective of K. Jaspers provides the following characteristics. Transcendence - is going beyond own limits in the border situation that puts the person before the fact of her mortality. Relation to the transcendent, giving person the opportunity to go beyond the objective and subjective, thus not limiting herself of the objective definitions. If existence is in contact with the world directly, without transcendence, world appears to it as an abstraction, as the embodiment of «consciousness in general». Transcendence is a life that embraces us, but only can identify itself in the existential acts.

Although the transcendental surpasses subjective reality, it is not «above us» is not defined in the vertical but on horizontal dimension and exist among us, although it may not be visible. So the path to transcendence - is always a personal desire to find it and hear it, perceive it. Thus, K. Jaspers suggests possible ways to grip the transcendent, which in his opinion, are manifested in the original «codes of transcendence». Code can not be understood as a sign based on the fact that it does not select itself what is immediately available and what it would have sent to it. Sign is the meaning of another, that can be identifiable, but code, instead of this, focus in it self, the only that exists in ourselves. Thus, there is no neutral objective understanding of codes. Their content can be accepted only those who «live in them» and as a consequence, interpret them on the basis of initial experience, myth and revelation or philosophical reflections.

In the depths of the deep relationship between existence and transcendence, we finds the source of formation of the concept of personal responsibility. The point is that, since there is no ability to comprehend transcendence by our mind and the actions of the existence in the objective world are unconditional except transcendence, then they can not be identified natural or moral and spiritual necessity, that can be clearly dictated by duty in the form of categorical imperative. In contrast, existence and transcendence link is direct, because it is not the natural or moral need to act in a certain way, but we are talking about personal taken responsibility. As K. Jaspers noted, transcendence allows implementation of our freedom, that opposed to the obedience, duty or expediency.

Key words: problematic mind, world order, existence, transcendence, comprehensive, codes of transcendence, personal responsibility.

Стаття надійшла до редколегії 18.05.2015

Прийнята до друку 01.06.201